

Секція 2 Психолого-педагогічний вимір реформування правової системи України

Section 2 Psychological and pedagogical dimension of reforming the legal system of Ukraine

Базунова А.О.
студентка юридичного факультету
Тернопільського національного
економічного університету.
Науковий керівник: к. психол. н., доцент, доцент
кафедри психології та соціальної роботи ТНЕУ
Надвинична Т.Л.

ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ УСПІШНОСТІ ОСОБИСТІСНОГО ТА ПРОФЕСІЙНОГО СТАНОВЛЕННЯ СТУДЕНТА-ФАХІВЦЯ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ

Ґрунтовне дослідження питання про успішність особистісного та професійного становлення студента під час навчання у ЗВО дає можливість стверджувати, що останнє залежить не лише від ефективної організації освітнього процесу, але і від цілої низки інших чинників. Мовиться, насамперед, про відповідність певних індивідуально-психологічних особливостей молодих фахівців основному набору професійно важливих якостей для певного виду діяльності.

Відтак, для з'ясування відповідності особистісного портрету студентів-майбутніх соціальних працівників стандартному набору кваліфікаційних фахових вимог було здійснене емпіричне дослідження, яке складалося з двох окремих етапів:

– перший мав на меті виявлення інваріантів індивідуально-особистісних особливостей студентів, які навчаються на I-IV курсах за спеціальністю «Соціальна робота» (126 осіб), складання їх узагальненого особистісного портрету та ґрунтовний аналіз уявлень молоді про завдання і труднощі майбутньої професійної діяльності;

– основним завданням другого було вивчення динаміки індивідуально-особистісних особливостей студентів, а відтак фіксація трансформаційних перетворень, які відбуваються в їх особистісному портреті в процесі навчання.

Для збору емпіричних даних використовувалися наступні психодіагностичні методики: – **багатофакторний опитувальник особистості Кеттелла** (для діагностики провідних рис особистості студентів – особливостей характеру, схильностей та інтересів); – **метод дослідження рівня суб'єктивного контролю (РСК)** (для виявлення рівня сформованості суб'єктивного контролю над різноманітними життєвими ситуаціями); – орієнтаційна анкета (ОА) **«Спрямованість особистості»** (за

В.Смейкалу і М.Кучер) (для визначення особистісної спрямованості); – **особистісний багатофакторний опитувальник FPI (модифікована форма В)** (для діагностики станів і властивостей особистості, що мають першочергове значення для процесу соціальної адаптації та регуляції поведінки); – **метод експертного опитування (опитувальник Ліпмана)** (для виявлення стандартизованих уявлень студентів про професійно важливі якості соціального працівника); **спеціально розроблена авторська анкета, спрямована на виявлення думок студентів про свою майбутню професійну діяльність і про її особливості.**

Узагальнені висновки, які були отримані в результаті опрацювання даних за усіма вищезначеними методиками дають наступну характеристику до **особистісного портрету майбутнього соціального працівника:**

– для більшості студентів-майбутніх соціальних працівників характерним є високий рівень комунікабельності, відкритості, доброзичливості та емпатії. Наполегливість та цілеспрямованість допомагають їм легко встановлювати соціальні контакти. Вони емоційні та відповідальні, дотримуються встановлених норм і правил поведінки, активні в досягненні свого статусу й спроможні відстоювати власну думку при досягненні спільної мети. Разом з тим, для молоді, яка брала участь у експериментальному дослідженні також властиві й такі риси як низька мотивація, скептицизм, схильність до помірному ризику, деяка ригідність мислення, надмірне прагнення до задоволення, зорієнтованість на пряму винагороду та дещо знижений рівень суб'єктивного контролю у сфері здоров'я.

Звичайно, цей портрет має узагальнений характер і не відображає усіх індивідуально-психологічних характеристик окремої особистості, але загалом дає можливість зрозуміти, що обираючи майбутній фах, молоді люди розуміють, якими особистісними якостями вони мають володіти для успішної професійної діяльності.

Додатково, у ході експериментального дослідження, було поставленя питання про те, як спеціально zorganizовані умови закладу вищої освіти впливають на успішність особистісного та професійного становлення студентів-майбутніх соціальних працівників. Отримані результати дають змогу зробити наступні висновки.

Провідною для студентів **I курсу** є потреба адаптуватися до умов і вимог навчання у ЗВО. Разом з тим у них починають формуватися основи професійного мислення і система професійних уподобань, складаються фахові уявлення і усвідомлюється адекватність вибору професії. На цьому етапі у молодих людей переважає значення шкали «самозвинувачення» та фіксується середній рівень емпатії. Щодо основного мотиву, який переважає у більшості першокурсників при виборі професії – прагнення до самопізнання.

II курс – етап самоусвідомлення та самостановлення. Студенти другого року навчання відчують себе більш самостійною, впевненою у власних силах, вольовою та надійною особистістю, яка заслуговує на повагу і симпатію від інших. І хоча у них спостерігається деяке зниження рівня суб'єктивного контролю в сфері досягнень, невдач, виробничих і міжособистісних відносин, одночасно зростає значення шкал «самовпевненість», «самокерівництво», «самоставлення» та «внутрішня конфліктність». Відтак другокурсники більшою мірою усвідомлюють власну відповідальність за події, які відбуваються у

їхньому житті та стають більш відкритими, готовими до вирішення своїх внутрішніх проблем.

III курс вважається переломним як в особистісному так і професійному становленні студентів. Так, більшість з них демонструють підвищений рівень дратівливості, конфліктності, невпевненості у власних силах. Знижується емоційна стійкість, фіксуються перепади настрою, підвищується стомлюваність; знижується самоконтроль. На нашу думку, все це є достатньо природним для студентів, які вже встигли адаптуватися до умов навчання у ЗВО, у них пройшла ейфорія від зміни соціального статусу, а достатньо швидкий та жорсткий темп навчання змушує докладати максимум зусиль для досягнення позитивних результатів. В цей же час у третьокурсників підвищується рівень комунікативних здібностей, зростають показники емоційності та динамічності спілкування. Більшість з них встановлюють стійкі дружні зв'язки як із членами студентської групи зокрема, так із колективом факультету в цілому. В цей же час молоді люди стають більш незалежними у соціальних стосунках (зокрема проходять етап сепарації від батьківської сім'ї), а це утверджує їх самостійність та незалежність у формуванні життєвих пріоритетів та ціннісних орієнтацій.

На **IV курсі** студенти стають ще більш самостійними, розширюють межі свого особистісного та професійного Я. Більшість з них визначаються із майбутнім фаховим спрямуванням і намагаються спробувати себе в обраній професії (зокрема під час проходження виробничої практики). Це додає їм впевненості у власних силах, підвищує самоцінність та самоповагу. У цей період зменшується рівень внутрішньоособистісної та міжособистісної конфліктності.

Відтак, ґрунтовний аналіз отриманих емпіричних даних дає можливість констатувати наступне. Специфічний набір індивідуально-психологічних характеристик та спеціально зорганізовані умови навчання у ЗВО безперечно сприяють позитивним динамічним змінам особистості студента. Зокрема, за період навчання в університеті трансформується насамперед, ставлення до себе, формується більш реалістичний, а не ідеалізований погляд на власну особистість. Отримані під час вивчення психологічних дисциплін знання про різноманіття психологічних проявів особистості і про самоцінності індивідуальності кожної людини, дають можливість усвідомити власну індивідуальність та неповторність, а це формує впевненість у собі, самоповагу та самомотивацію на успішне оволодіння всіма тонкощами майбутнього фаху.

Список використаних джерел

1. Моргун В. Ф. Багатовимірна теорія особистості про світогляд людини в контексті інваріанту просторово-часових орієнтацій. *Психологія і особистість*. 2015. № 2(1). С. 23-44. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Psios_2015_2\(1\)__4](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Psios_2015_2(1)__4) (дата звернення: 23.10.2019).
2. Надвична Т. Л. Психологічне проектування навчальних задач у контексті особистісно зорієнтованого навчання. *Психологія і суспільство*. 2008. №3. С. 30-45.
3. Фурман А. Архітектоніка творення особистості за модульно-розвивальної системи навчання. *Психологія і суспільство*. Тернопіль. 2000. № 1. С. 26-43.